He laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Talousvaliokunta 3.3.2026

Johtava asiantuntija Riikka Hietanen ja

Johtava asiantuntija Terhi Kauti

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksellä pannaan täytäntöön pääministeri Orpon hallitusohjelman hankintalakia koskevat kirjaukset.

Tehokkuus & säästöt

Kilpailua lisäämällä ja hankintojen suunnittelua parantamalla tavoitellaan merkittäviä kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa.

Sidosyksikkösääntely

Vähimmäisomistusvaatimus avaa kilpailulta suljettua palveluhankintaa markkinoille ja vahvistaa alueellista elinvoimaa.

Huoltovarmuus

Hankintayksiköille selkeä mahdollisuus sisällyttää turvallisuus- ja varautumisnäkökohdat hankintaprosessiin.

Vastuullisuus

Törkeä kirjanpitorikos ja eräät ympäristörikokset lisätään pakollisiksi poissulkemisperusteiksi. Harmaan talouden torjunta vahvistuu.

PK-yritykset

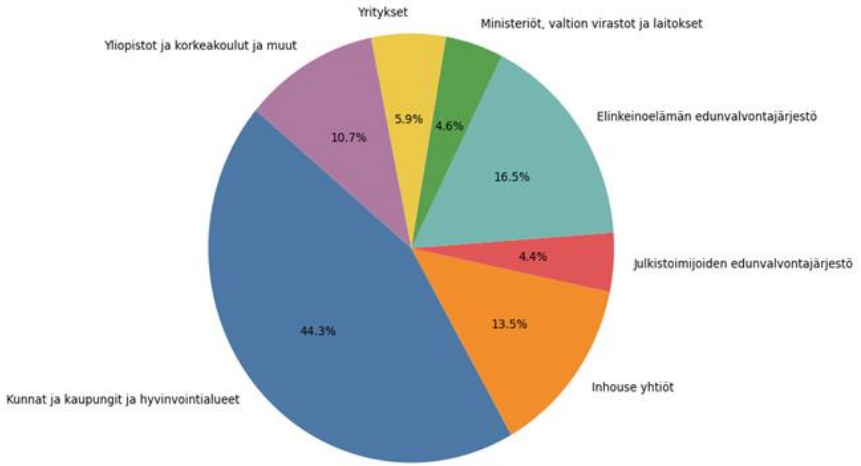
Hankintojen osakilpailuttaminen ja markkinakartoitus parantavat pienten ja keskisuurten yritysten osallistumisedellytyksiä.

Valmistelu

Laajapohjainen TEM:n asettama työryhmä 1.3.–30.11.2024;
laaja sidosryhmäkuuleminen ja lausuntokierros.

Työryhmän mietintö - saatu lausuntopalaute

- Poikkihallinnollisen työryhmän työryhmän mietintö lausunnoilla 1/2025-3/2025.
- Noin 620 lausuntoa
- Lausuntoja on annettu maantieteellisesti, kokoluokan mukaan ja organisaatiotyypeittäin kattavasti
- Hallitusohjelman tavoitteita kustannussäästöistä julkisissa hankinnoissa sekä kilpailun lisäämisestä kannatettiin.
- Eriävät näkemykset liittyivät **keinoihin**, joilla tavoitteisiin voitaisiin päästä.

Keskeiset ehdotukset

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Hankintojen valmistelu

Kannuste toimenpiteisiin kilpailun lisäämiseksi

- Markkinakartoitus, hankintojen jakaminen osiin sekä hankintamenettelyn keskeyttäminen yhden tarjouksen tilanteessa avoimessa menettelyssä ja kilpailun uusiminen nivoutuvat kokonaisuudeksi
  - Markkinakartoituksella voidaan välttää valitus siitä, että EU-hankintaa ei ole jaettu osiin, sekä velvoite keskeyttää hankinta ja järjestää uusi kilpailutus yhden tarjouksen tilanteissa
- Kannustetaan markkinakartoituksen käyttöön, mutta pidetään se pääsääntöisesti vapaaehtoisena
- Markkinakartoituksen toteutustapaa ei säännellä

Poikkeuksia, jotka mahdollistavat oikeasuhtaisen valmistelun

Kilpailun lisääminen ja hankintojen valmistelu

65 § Markkinakartoitus

- Hankintayksiköitä kannustetaan aktiiviseen vuoropuheluun markkinoiden kanssa ennen kilpailutusta.
- **Velvollisuus yli 10 M€ hankinnoissa:** hankintayksikön on tehtävä markkinakartoitus tai arvioitava eri toteutusvaihtoehdot osana suunnittelua.
- **Tavoite:** tarjouspyynnöt laaditaan kustannustehokkaasti ja hankintayksikön tarpeet tulevat katettua.

75 § Hankintojen jakaminen osiin

- EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat on lähtökohtaisesti jaettava osiin.
- Poikkeaminen edellyttää yksityiskohtaisia perusteluja, päätöksestä voi valittaa markkinaoikeuteen (146 §).
- **Hyöty**: PK-yritysten mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin paranevat merkittävästi.

Kilpailun lisääminen ja hankintojen valmistelu

125 § Hankintojen keskeyttäminen

Jos EU-kynnysarvon ylittävässä avoimessa menettelyssä saadaan vain yksi hyväksyttävä tarjous, hankintamenettely on keskeytettävä ja kilpailutus järjestettävä uudelleen – ellei markkinakartoitusta ole tehty tai muuta erityisen painavaa syytä ole (esim. hankinnan innovatiivisuus).

Sidosyksikköjen 10 %:n vähimmäisomistusosuus-vaatimus

Sidosyksikkösääntely - hallitusohjelma

- ”Rajoitetaan hankintayksiköiden mahdollisuuksia kiertää hankintalakia sidosyksiköiden avulla.”
- ”Sidosyksikön omistukselle asetetaan yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusprosentti 10 %”
- ”Lainsäädäntö kirjoitetaan tavalla, joka mahdollistaa jatkossakin kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävien järjestämisen yhtiömuodossa silloin, kun se ei vääristä kilpailua, sekä tavalla, joka turvaa huoltovarmuuden, potilasturvallisuuden, kielelliset oikeudet tai muun vastaavan painavan julkisen intressin.”

Vähimmäisomistusosuus 10%

Keskeinen muutos: Hankintayksikön on omistettava vähintään 10 % sidosyksiköstä ostaakseen palveluja ja tavaroita kilpailuttamatta.

Voimassa olevat edellytykset määräysvallasta, yksityisen omistuksen kiellosta ja ulosmyynnistä säilyvät edelleen.

Muutosvaatimuksen soveltamisala

Vähimmäisomistusvaatimus ulottuu myös sidosyksikön tytär- ja sisaryhtiöihin.

Poikkeukset

- Vaatimus ei koske sidosyksiköitä, jotka tuottavat lakisääteistä palvelua ja joiden vuotuinen liikevaihto jää alle 1 M€.
- Jätevesihuoltolaitokset rajataan vaatimuksen ulkopuolelle (vesihuoltolaki 4 f §).
- Poikkeamisesta jätetoimialalla **jätelaki II** valmistelun yhteydessä.

Vähimmäisomistusosuus 10% soveltamisen ajankohta

Yleinen

- Voimaan 1.7.2027. Nykyiset sopimukset on irtisanottava 30.6.2027 mennessä, jos vähimmäisomistusosuus ei täyty.
- Uusia yhden vuoden pitusia sopimuksia voidaan tehdä 30.9.2026 saakka palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi.

Poikkeus – sote

- Pidempi siirtymäaika terveyspalveluissa: erikoissairaanhoito, suunterveydenhuolto, päivystys, kuvantaminen, laboratorio, erikoiskirurgia ja niihin liittyvät ICT-järjestelmät. Tukipalvelut (siivous, ruokahuolto, yleinen IT) eivät kuulu pidennettyyn siirtymäaikaan.
- Siirtymäaika 1.10.2029 saakka.

Vähimmäisomistusosuus 10% soveltamisen ajankohta

Poikkeus: Sopimuksen jatkaminen 30.6.2030 saakka

- Jos sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä aiheutuu kohtuuttomia seurauksia tai merkittäviä riskejä, voi sopimusta jatkaa 30.6.2030 saakka.
- Koskee erityisesti kriittisiä tietojärjestelmiä (ml. potilastietojärjestelmät) ja kyberturvallisuuskriittisiä sopimuksia – toimialasta riippumatta.
- **Ilmoitus Valtiokonttorille viimeistään 30.9.2026**

Huoltovarmuus, turvallisuus sekä elintarvikehankinnat

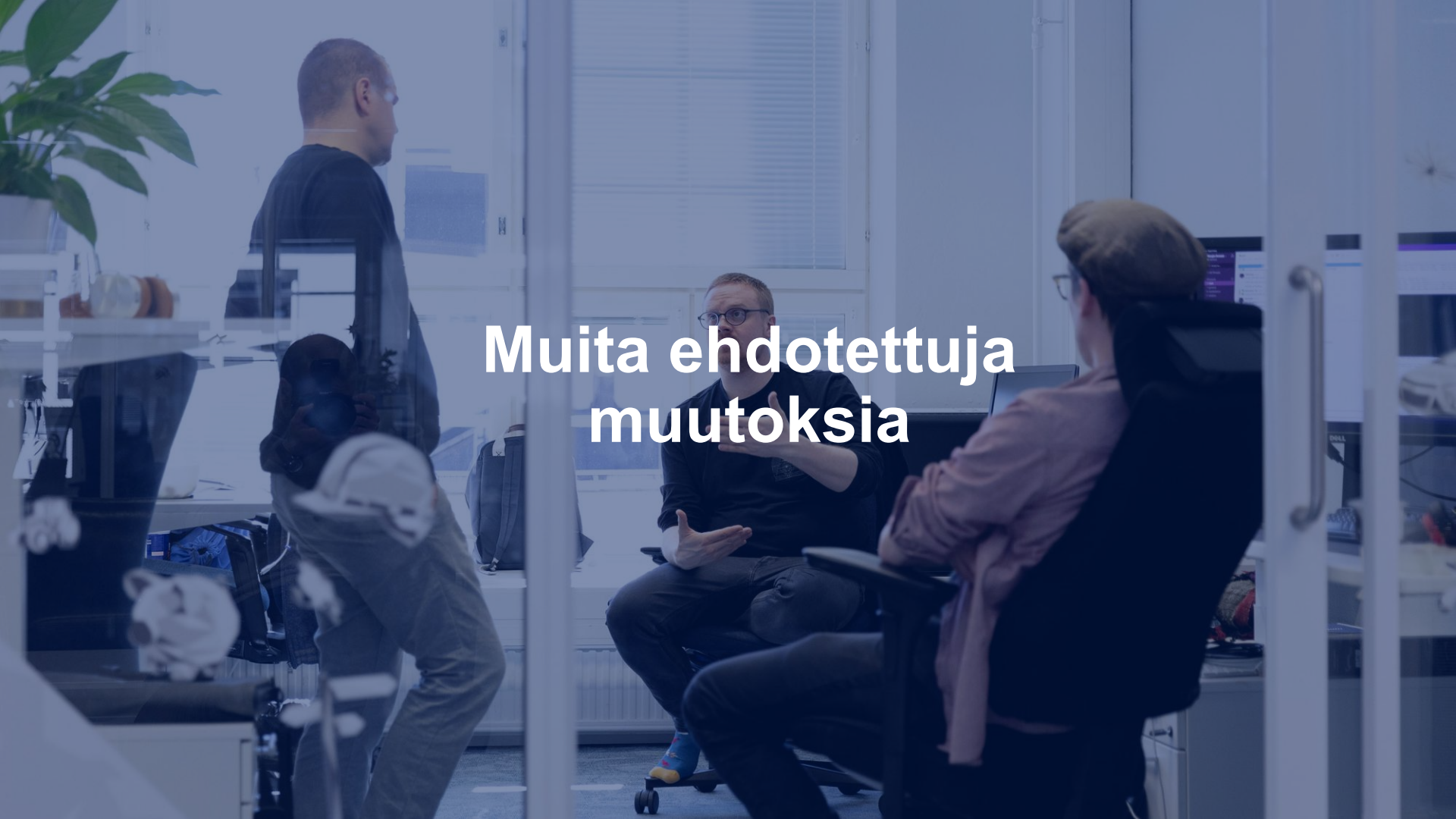
Huoltovarmuus ja turvallisuus

Tavoite: hankintayksiköille lisää selkänojaa huomioida turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyvät tarpeet julkisissa hankinnoissa

2 §, 71 § ja 81 § – uudet muutokset:

Hankintayksiköllä nimenomainen oikeus asettaa turvallisuus- ja varautumisehtoja sekä tarjoajalle että hankinnan kohteelle.

- Mahdollistaa kolmansista maista peräisin olevien, turvallisuusuhkia sisältävien tarjousten poissulkemisen.
- Elintarvikehankinnoissa: eläinten hyvinvointi, kestävä tuotanto, paikallisuus, logistiikkaketjujen häiriönsietokyky.
- Toteuttavat hallitusohjelman kirjauksia huoltovarmuudesta ja elintarvikeketjun toimivuudesta

Muita ehdotettuja muutoksia

Hankintojen vastuullisuus ja harmaan talouden torjunta

Ehdotus

- Hankintalain tavoitepykälän (2 §) muutos: taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys lain tavoitteiksi
- Törkeät ympäristörikokset sekä törkeä kirjanpitorikos pakollisiksi poissulkemisperusteiksi (80 §)

SOTE-palvelut

Hyvinvointialueilla laajat resurssit ja sote-järjestämislaki (612/2021) ohjaa jo yksityiskohtaisemmin – hankintalain 12 luvun erityissääntely on osittain päällekäinen.

Tarvittaessa hankintalain soveltamisalaan kuuluvat sote-palvelut kilpailutetaan hankintalain 11 luvun säännösten mukaisesti.

Asiakkaan hoitosuhteen jatkuvuuden turvaava suorahankintamahdollisuus säilyy (100 §).

KKV:n valvonta, hankintojen ilmoittaminen

Hankintojen valvonta: KKV:n harjoittama hankintavalvonta ulotetaan kansallisen kynnysarvon ylittäviin rakennusurakoihin (150 000 - 5,538 miljoonaa euroa).

Jälki-ilmoittamisvelvoite Jälki-ilmoitusvelvoitetta suorahankinnoista selkeytetään.

Kansallisten hankintojen ilmoittaminen Hankintailmoitus voidaan julkaista samanaikaisesti useammalla kielellä (esim. suomi + ruotsi tai englanti).

Ilmoitus voidaan julkaista myös yksinomaan esim. englanniksi.

Jälki-ilmoittamisvelvollisuus myös kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Taloudelliset vaikutukset

~12 000

hankintaa/vuosi

mediaani: 3 tarjousta/hankinta

12–65 M€

säästöpotentiaali/v.

hankintojen valmistelumuutokset

37–74 M€

säästöpotentiaali/v.

sidosyksikkömuutos (2v siirtymän jälkeen)

Muutoskustannukset ja riskit

Uudelleenkilpailutukset

Arvioidut lisäkustannukset hankintayksiköille: n. 2–4 M€/v

Pakollinen markkinakartoitus

Arvioidut lisäkustannukset: n. 0,5–3 M€/v

Sidosyksikkömuutos

Kertaluonteiset muutoskustannukset: n. 410 M€

⚠ Epävarmuustekijä – sidosyksikkömuutos:

Takaisinmaksuaika 8–14 vuotta. Jos sidosyksiköiden liiketoimintaa ei vapaudu markkinoille odotetulla tavalla – esim. jos muodostetaan vain pienempiä sidosyksiköitä – vaikutus julkiseen talouteen voi jäädä pysyvästi negatiiviseksi.

Kiitos!

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet